

**CENTRUL NAȚIONAL DE
EVALUARE
ȘI EXAMINARE**

**DIRECȚIA GENERALĂ EDUCAȚIE
ȘI ÎNVĂȚARE
PE TOT PARCURSUL VIEȚII**

**MINISTERUL
EDUCAȚIEI
CERCETĂRII
TINERETULUI
ȘI SPORTULUI**

CONCURS PENTRU OCUPAREA POSTURILOR DIDACTICE/ CATEDRELOR DECLARATE VACANTE/ REZERVATE ÎN ÎNVĂȚĂMÂNTUL PREUNIVERSITAR

PROGRAMA PENTRU

DISCIPLINA LIMBA SI LITERATURA RROMANI MATERNĂ

SPECIALIZAREA PROFESORI

A. NOTĂ DE PREZENTARE

Programa pentru disciplina *Limba și literatura rromani maternă* în vederea concursului pentru ocuparea posturilor didactice/ catedrelor declarate vacante/ rezervate în învățământul preuniversitar se adresează profesorilor absolvenți de învățământ superior.

În baza *Legii Învățământului nr. 84/ 1995, republicată, cu modificările și completările ulterioare* și a Ordinului Ministrului nr. 3533/ 1999, elevilor aparținând minorităților naționale, care învață în școli cu predare în limba română, li se asigura posibilitatea studiului limbii materne. Disciplina *Limba și literatura rromani maternă*, cu 3-4 ore/ săptămână, face parte din **trunchiul comun** și **nu** în regim opțional (CDȘ) - pentru predarea limbilor materne la clasele la care procesul de învățământ nu decurge integral în propria limbă maternă. În cazul în care procesul de învățământ decurge integral în limba maternă, numărul de ore atribuit disciplinei *Limba și literatura rromani* este cel menționat în *Planul cadru de învățământ pentru clasele I – VIII pentru învățământul în limbile minorităților naționale*.

Programa pentru disciplina *Limba și literatura rromani maternă* în vederea concursului pentru ocuparea posturilor didactice/ catedrelor declarate vacante/ rezervate în învățământul preuniversitar a fost revizuită cu scopul corelării acesteia cu planul de învățământ și curriculumul național, înscriindu-se astfel pe coordonatele reformei învățământului românesc. Această corelare se reflectă atât în formularea tematicii, cât și în cea a bibliografiei. Programa de față reprezintă în mod echilibrat conținutul științific actualizat, teme intra și interdisciplinare, aspecte teoretice și aplicative, practice, demonstrative.

Programa de concurs este elaborată în acord cu programele școlare în vigoare din învățământul preuniversitar pentru disciplina *Limba și literatura rromani maternă* și cu programele pentru evaluările și examenele naționale. Competențele și conținuturile din programă sunt proiectate în conformitate cu abordarea curriculară sistemică în realizarea activităților didactice.

În ceea ce privește disciplina *Metodica predării limbii și literaturii rromani maternă*, programa urmărește perfecționarea pregătirii metodice a profesorilor în vederea creșterii eficienței predării limbii rromani în învățământul primar, gimnazial și liceal, contribuind într-o viziune integratoare, alături de cursurile de limbă, literatură și civilizație la desăvârșirea competenței lor profesionale.

B. COMPETENȚELE SPECIFICE ALE PROFESORULUI DE LIMBA ȘI LITERATURA RROMANI MATERNĂ

Competențele de bază ale profesorului de limba și literatura rromani maternă cerute la examenul de ocuparea posturilor didactice derivă din obiectivele și conținutul învățământului, precum și din rolurile/ funcțiile cadrului didactic. Acestea sunt:

- Actualizare, prelucrare, esențializare, ilustrare, reprezentare și dezvoltarea conținutului;
- Valorizarea valențelor formative și educative ale conținutului;
- Asimilarea tehnicilor de activitate intelectuală, demonstrând capacitatea de comunicare corectă, fluentă și expresivă;
- Dezvoltarea conținuturilor și a strategiilor de asimilare, promovând învățarea participativă și creatoare;
- Valorificarea conținutului disciplinei de examen, formând comportamente raportate la valori;
- Însușirea teoriei și a metodologiei studierii personalității copilului;
- Utilizarea obiectivelor învățământului contemporan.

C. TEMATICĂ ȘTIINȚIFICĂ PENTRU LIMBA ȘI LITERATURA RROMANI MATERNĂ

1. LIMBA RROMANI MATERNĂ

a) Limba rromani comună și teoria straturilor dialectale de evoluție istorică

- Limba rromani comună. Teoria celor trei straturi dialectale rrome de evoluție istorică. Dialectele rrome din spațiul geografic românesc și relația lor cu cele trei straturi dialectale rrome de evoluție istorică: *Stratul I* (dialectul rromilor “ursari”, “spoitori” și “carpatici”), *Stratul II – III* (dialectul rromilor “căldărari”). Analizarea unui text dialectal rrom (căldărăresc, spoitoresc, ursăresc, carpatic – din România – sau a unui text dialectal provenit dintr-un alt spațiu geografic) din perspectiva caracteristicilor fonetice, lexicale, morfologice și sintactice.

b) Fonetica și fonologie

- Sistemul vocalic și consonantic al limbii rromani. *Transformări* (accidente, alterări) *fonetice*: afereza, anaptixa (epenteza), apocopa, asimilarea, asurzirea (afonizarea), contragerea, dobândirea atipică a aspirației, eliziunea, haplogia, metateza, pierderea aspirației, proteza, sincopa ș.a. Trecerea lui *v* în semiconsoana *w* și efectele sale.

Trecerea grupurilor *-vn-* și *-pn-* în *-m-* și efectele sale. Trecerea, în dialectul rromilor căldărari, a vocalei *-i-* în varianta fonetică *-ĩ-*, respectiv, trecerea lui *-e-* în *-ě-*. Opozițiile *čh / ś* și *ʒ / ž*. Valorile semantice ale vocalelor *a* și *o* în dihotomia “apropiere/depărtare”. Alfabetul oficial al limbii rromani. Valorile literelor postpoziționale *-q-*, *-θ-* și *-ç-*. Diftongii.

c) *Vocabular*

- *Vocabularul* fundamental și masa vocabularului. Sensul propriu și sensul figurat. Relații semantice între cuvinte (sinonime, antonime, omonime). *Structura lexicală a limbii rromani comune*. Lexicul rrom: *indian, prebalcanic* (elemente afgane, persane, armenești, osete, gruzine, kurde), *balcanic* (elemente turcești, grecești, sud-slave / bulgărești și sârbești, românești), *neologic*. Elemente rrome cu origine necunoscută în limba rromani comună. *Modalități de îmbogățire a lexicului limbii rromani comune* (1. mijloacele interne de îmbogățire (derivarea – cu sufixe și prefixe – și compunerea); 2. mijloacele externe de îmbogățire: împrumuturile și calcul lingvistic). Rolul sufixelor – pen /-mos, -ar/-ăr-, -lin, -no, -utno, -(v)alo, -utro, -isar/-izel ș.a. Perspectiva creațiilor independente în limba rromani. Principiile moderne de lexicalizare a limbii rromani în viziunea școlii Grupului de Cercetări și Acțiuni în Lingvistica Romani al Uniunii Rromani (IRU) și al Centrului de Studii Rrome din cadrul Universității Sorbona din Paris. *Lexicografie*. Tehnica de redactare lexicografică utilizată în elaborarea glosarelor, lexicoanelor, vocabularelor și a dicționarelor rrome.

d) *Morfologie*

- Părțile de vorbire *flexibile*: *articolul* (hotărât și nehotărât), *substantivul*: tipuri de substantive; *adjectivul*: tipuri de adjective; *pronumele*: tipuri de pronume; *numeral*: tipuri de numere; *verbul*: conjugarea verbului rrom (moduri, timpuri, persoane, număr), conjugarea verbelor împrumutate, ce conțin suf. - isar-;
- Părți de vorbire *parțial flexibile*: *adverbul*;
- Părți de vorbire *neflexibile*: *postpoziția, prepoziția, conjuncția, interjecția*.

e) *Sintaxă*

- Părțile de propoziție: subiectul, predicatul, atributul, complementul, elementul predicativ suplimentar. Sintagma.
- Propoziția: tipologia propozițiilor neîncadrate; tipologia propozițiilor încadrate în frază: subordonate necircumstanțiale; subordonate circumstanțiale.
- Fraza: tipuri de fraze.

BIBLIOGRAFIE PENTRU DISCIPLINA LIMBA RROMANI MATERNĂ

- Sarău, Gh., *Curs de limba rromani*, Editura Sigma, București, 2008
- Sarău, Gh., *Lexicologie rromă*, Editura CREDIS, Universitatea București, 2003, vezi și www.edu.ro
- Sarău, Gh., *Limba rromani (Morfologie și sintaxă)*, Editura CREDIS, Universitatea București, 2002, vezi și www.edu.ro
- Sarău, Gh., *Stilistica limbii rromani în texte (Antologie de traduceri și redactări). I stilistika e rromane čhibăqi teksturenθe (Amboldimatenqi aj redakcienqi antològia)*, Editura CREDIS, Universitatea București, 2002, curs bilingv destinat studenților rromi de la secția de învățământ deschis la distanță “institutori – profesori de limba rromani”; vezi și www.edu.ro

2. LITERATURA RROMANI MATERNĂ

a) Cultură și civilizație veche indiană

- Cadrul istorico-geografic de formare a civilizației vechi indiene și date generale despre India. Realitățile culturale și lingvistice din vechea Indie - locul de obârșie a proto-rromilor;
- Rromii și limba rromani în context indian;
- Originea poporului rrom – realitate și legendă (Kanauj);
- Drumul proto-rromilor spre Europa (dovezi lingvistice, repere istorico-geografice, argumente etnologice etc.).

BIBLIOGRAFIE PENTRU DISCIPLINA CULTURĂ ȘI CIVILIZAȚIE VECHE INDIANĂ

- Itu, M., Moleanu, J., *Cultură și civilizație indiană*, Editura CREDIS, Universitatea București, 2001, vezi și www.edu.ro
- Sarău, Gh., *Rromii, India și limba rromani*, Colecția "Biblioteca rromă", nr. 4, Editura Kriterion, București, 1998, vezi și www.edu.ro

b) Folclor și antropologie rromă

- *Nomadismul – Model cultural și strategie de supraviețuire*: Fond psihologic și practică socială. Perspective istorice asupra migrației. Nomadism și sedentarism. Semnificații de fond cutumiar. Migrația rromilor – fenomen contemporan.
- *Cultura materială a rromilor - Meșteșug și reprezentare*: Coordonate istorice și premise metodologice ale heteroidentificării. Prelucrarea metalelor. Prelucrarea lemnului. Meserii pierdute. Intre emblematic și stigmatizant.

- *Identitate spirituală*: Tipologii și structuri conceptuale ale dinamicii înruderii. Limbaje rituale premaritale și nupțiale. Rromanipen-ul și mistică purității. Nașterea, copilul și treptele inițiatice. Modele educaționale de referință. Imagini ale morții și cutume funerare. Formele de control și sancțiune socială / divină. Familia – Model de auto-identificare.
- *Obiceiurile din ciclul familial sau rriturile de trecere* (generalități, structuri magico-ritualice, cântecele): nașterea, nunta, moartea (bocetele); elemente de magie și astrologie; descântecele; complexe ritualice din ciclul calendaristic: a) proprii romilor (legarea ploilor, Herdelezi), b) la care actanții sunt rromi (Vasilca, Paparudele). Zestrea paremiologică (proverbe - zicători); ghicitori; Modele de gândire; asimilare și delimitare față de valorile religioase; credințe și mituri; complexe și practici magico-ritualice și relația cu supranaturalul; conturarea unui posibil sistem axiologic (forme, valori, factori determinanți); elemente de port tradițional (diferențieri pe subgrupuri); elemente de artă populară; tipuri de relații intra- și extra-comunitare; pattern-uri care formează imaginile autoreferențiale; modele de viață comunitară în zone compacte și mixte în mediul rural și urban; conservare și evoluție; mutații și factori determinanți.

BIBLIOGRAFIE PENTRU DISCIPLINA FOLCLOR ȘI ANTROPOLOGIE RROMĂ

- Grigore, D., *Curs de antropologie și folclor. Introducere în studiul elementelor de cultură tradițională ale identității rrome contemporane*, Editura CREDIS, Universitatea București, 2001, vezi și www.edu.ro
- Petcuț, P., Grigore, D., Sandu, M., *Istoria și tradițiile minorității rromani: manual pentru clasele a VI-a – a VII-a*, Editura Sigma, București, 2005

c) Istoria literaturii rrome

- *Exemplificări din creațiile autorilor culți rromi din diferite țări*: Mateo Maximoff, Dragana Stefanović (*Franța*), Santino Spinelli (*Italia*), Rajko Djurić (*Germania*), Slobodan Brebeski, Bairam Haliti (*Serbia*), Leksa Manuś (*Letonia*), Bronisława Weis = Papuśa, St. Stankiewicz = Stahiro (*Polonia*), A.Horvatová (*Republica Slovacă*), Al. Pankov, Romka Demeter (*Rusia*), Katarina Taikon (*Suedia*), Daróczi Choli Jóysi (*Ungaria*).

BIBLIOGRAFIE PENTRU DISCIPLINA ISTORIA LITERATURII RROME

- Sarău, Gh., *Culegere de texte în limba rromani*, Editura Didactică și Pedagogică - R. A., București, edițiile 1995, 1999, 2000

d) Literatura rromă cultă din România

- Creația scriitorilor și poeților Gh. Păun – Ialomițeanu, Luminița Mihai Cioabă, Irina Gabor - Zrinyi, Marius Lakatos, Delia Grigore, Valerică Stănescu, Jupter Borcoi, Nicolae Pandelică și a folcloriștilor rromi (Costică Bățalan).

BIBLIOGRAFIE PENTRU DISCIPLINA LITERATURA RROMĂ CULTĂ DIN ROMÂNIA

- Rajko Djurić, *Istoria literaturii rrome. I història e rromane literaturaqi*. Traducător: Sorin Georgescu; referent, redactor, tehnoredactor: Gheorghe Sarău, Editura CREDIS, Universitatea din București, 2002, vezi și www.edu.ro
- Sarău, Gh., *Culegere de texte în limba rromani*, Editura Didactică și Pedagogică - R. A., București, edițiile 1995, 1999, 2000

D. TEMATICA PENTRU DIDACTICA ȘI METODICA PREDĂRII LIMBII ȘI LITERATURII RROMANI MATERNE

1. *Didactica – teorie generală a procesului de învățământ*. Obiectul și funcțiile didacticii. Didactica generală și didactica specială. Direcțiile de dezvoltare a didacticii contemporane;
2. *Taxonomia didactică*. Tipologia și dinamica obiectivelor didactice. Finalitățile didactice și funcțiile lor. Operaționalizarea obiectivelor didactice;
3. *Procesul de învățământ*. Componente și variante ale instruirii și învățării. Procesul de învățământ ca relație între predare-învățare-evaluare. Caracterul formativ-educativ al procesului de învățământ;
4. *Curriculum școlar*. Concept și evoluție. Conținutul învățământului - Caracteristici, surse, factori și criterii care determină conținutul învățământului. Strategii de organizare a conținutului învățământului;
5. *Metode de învățământ*. Statutul și semnificația conceptului de metodă în activitatea didactică. Taxonomia metodelor de învățământ. Eficiența metodelor de învățare în formarea și consolidarea competențelor de bază ale elevilor;
6. *Mijloacele de învățământ și integrarea acestora în activitatea didactică*. Mijloacele de învățământ-suport al activității didactice. Valoarea psihopedagogică a mijloacelor de învățământ. Modalități de selecționare și utilizare a mijloacelor de învățământ;
7. *Forme de organizare și de proiectare didactică*. Proiectarea didactică-condiție a unei activități didactice de calitate. Funcțiile proiectării didactice. Conținutul și nivelul proiectării didactice;

8. *Evaluarea în procesul de învățământ.* Evaluarea - componentă fundamentală a procesului de învățământ. Obiectivele și funcțiile evaluării școlare. Strategii de evaluare a randamentului școlar. Rolul și importanța evaluării în:
- a) educarea capacității de autoapreciere;
 - b) prevenirea eșecului școlar;
 - c) stimularea performanței școlare;
 - d) dezvoltarea personalității elevilor;
9. *Dinamica relației profesor - elev în procesul de învățământ.* Caracteristicile și semnificațiile educaționale ale relației profesor - elev. Tipuri de relații.

BIBLIOGRAFIE PENTRU DIDACTICA ȘI METODICA PREDĂRII LIMBII ȘI LITERATURII ROMÂNE MATERNE

- Crețu, T., *Psihologia vârstelor*, Editura CREDIS, Universitatea București, 2001, vezi și www.credis.ro
- Cucoș, C. (coord.), *Psihopedagogie pentru examenul de definitivare și grade didactice*, Editura Polirom, Iași 1998
- Iucu, R. B., *Instruirea școlară*, Editura Polirom, Iași, 2001
- Iucu, R. B., Manolescu, M., *Pedagogie*, Editura Fundației “Dimitrie Bolintineanu”, București, 2001
- Manolescu, M., *Evaluarea școlară - un contract pedagogic*, Editura Fundației “Dimitrie Bolintineanu”, București, 2002
- Neacșu, I., *Instruire și învățare*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1999
- Tomșa, Gh., *Consilierea și orientarea în școală*, Editura CREDIS, Universitatea București, 2001, vezi și www.credis.ro

Autori:

Ionel Cordovan, învățător-profesor, Școala cu clasele I-VIII Ineu, Bihor;

Noemi Cordovan, educatoare-profesor, Școala cu clasele I-VIII Ineu, Bihor;

Petronia Scripcariu, inspector școlar, Inspectoratul Școlar Județean Botoșani;

Mariana Cozma, institutor-profesor, Școala cu clasele I-VIII Naprădea, Sălaj;

Loredana Mihaly, Școala cu clasele I-VIII "Vasile Alecsandri", Baia Mare.